משנה · אחרונים · הון עשיר · סדר קדשים

הון עשיר על משנה מדות

רבי עמנואל חי ריקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הון עשיר על משנה מדות

רבי עמנואל חי ריקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הון-עשיר-על-משנה-מדות/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ד 4
משנה ט 5
פרק ב 5
משנה א 5
פרק ג 5
משנה ד 5
משנה ח 5
פרק ד 6
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ה 6
משנה ו 6
משנה ז 6
פרק ה 7
משנה ב 7
משנה ג 7

פרק א

משנה א

מדות

מדות התי"ט הרחיב לתת טעם על מה נשנית מסכתא זו, והנלע"ד הוא, שנשנית לקיים בלמודה ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד, ג), בכל דור ודור שלא זכינו לבניינו מרוע מעלילינו וקוצר מעשינו, אשר מעלה עלינו השם כאילו נחרב בימינו מחמת פשעינו, כי כן אמרו רז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א ה.) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו:

מדות יש בו חמשה פרקים כי בית המקדש הוא טבור הארץ (פרדר"א פל"ה), הנבראת בהא (עי' מנחות כט:). וע"ד הנסתר, מדה נקראת הבינה ה' ראשונה (על) [של] שם, והיא הבית ראשון, וההי' תתאה כמו כן היא הבית שני, כמבואר בזהר (עי' תקו"ז ת' כא מח.).

בשלשה מקומות הכהנים וכו' והלויים בעשרים ואחד מקום. שינה הלויים מהכהנים והקדימם למנין, לסמכם אצל הכהנים, לרמוז דאף עמהם היו שומרים, כמ"ש הר"ב בסוף פרקין. דתיבת והלוים קאי אריש ואסיפא, כאלו שנוי בג' מקומות וכו' בבית המוקד והלויים, והלויים בעשרים ואחד מקום:

משנה ב

קול בן לוי. כלומר לוי, דהכהנים זריזים הם משום הכי לא היו מחזירים עליהם. א"נ קול בן לוי בן יעקב, לרבות אף הכהנים, וכמו שפירש הר"ב (שקלים פ"ה מ"א) על הפקיע, להכות הכהנים והלוים. ומשום הכי לא קתני קול לוי אלא קול בן לוי, דומה למאי דתנן בפאה פ"ח, ובן לוי נאמן לעולם. דהתם נמי אתא לרבות הכהנים, וכמו שדקדקתי שם שאף הם היו נאמנים לומר של מעשר ראשון הוא, בימי עזרא שהיה להם המעשר ראשון כי קנסו ללוים כידוע (עי' יבמות פו:) ע"ש. ומה שדקדק התי"ט הכא נגד הרב אינו דקדוק ודוק:

משנה ד

שלשה בצפון וכו'. לעיל במשנה ג' דקחשיב אף שער במערב, קחשיב דרום בראשונה, מפני שהדין נותן שיהיה פניו למערב ששם בית קדש הקדשים, וכשפניו למערב נמצא שמאלו לדרום וימינו לצפון, וקי"ל כל פונות שאתה פונה לא יהיו אלא דרך ימין, דהיינו

מן השמאל לימין, אבל הכא דלא קחשיב שום שער במערב, מסתמא אין פניו למערב אלא למזרח ששם יש שער לחשוב משא"כ במערב, וכשפניו למזרח נמצא שמאלו לצפון וימינו לדרום, וכדי לפנות דרך ימין צריך לחשוב צפון בתחילה. והא דלא קא חשיב מזרח באמצע כמו שעשה לעיל במערב, מפני שרצה לחשוב שלשה שלשה זה אחר זה. ועוד דלעיל נמי קחשיב מזרח בסוף. ואע"ג דביומא דף י"ז ע"ב אמרינן דכללא דכל פונות לא יהיו אלא דרך ימין ה"מ בעבודה אבל בחושבנא אין להקפיד, מ"מ היכא דמצינן למיהב ביה טעמא כשמשנה התנא מכלל זה אף בחושבנא נכון הוא, דהא ביומא דף נ"ח ע"ב מצינו דרמי בר יחזקאל לא למד כלל זה דכל פונות וכו' אלא מחושבנא בעלמא, דקחשיב קרא בים של שלמה השנים עשר בקר דרך ימין, ואמרינן התם דכ"ע אית להו דרמי בר יחזקאל. ולפי זה צ"ל דהאי דאמרינן בדף י"ז הנ"ל דבחושבנא אין להקפיד, דחיה בעלמא היא היכא דליכא למיקם אטעמא:

שבדרום וכו'. איידי דזוטרי מיליהו פסיק ומפרש ליה ברישא:

שבמזרח וכו'. מיליה נפישו מדרום וזוטרי משבצפון משום הכי פירש צפון בסוף:

משנה ט

ובן לוי. סירכא דמשנה ב' נקט:

פרק ב

משנה א

רובו מן הדרום שני לו מן המזרח. ממדרגה למדרגה קחשיב:

פרק ג

משנה ד

רבי אומר. מלתא אחריתי דלא נזכרה בת"ק כלל, דלבון דת"ק הוא בסיד, והוא מוסיף זמן אחר שמלבנין אותו במפה, ולכן לא שייך לומר אמר רבי, אע"ג דת"ק נמי ס"ל הכי:

משנה ח

שבהן פרחי כהונה עולין. דבר התנא בהוה, דהזקנים כבר ראו את העטרות, ועוד אין להם כח לעלות ע"י שרשרות:

נמנו עליה שלש מאות כהנים. הואיל וגפן זו רומזת לכנסת ישראל וכמו שכתב התי"ט בשם הרמב"ם, אין לתמוה אמאי הפליגו דבריהם רז"ל במנין זה של שלש מאות, כי בגפן שלשה שריגים (בראשית מ, י) אלו האבות (חולין צב.), והשין ממש שהיא עולה שלש מאות

צורתה בג' ווין הרומזים להם, כמו שכתבו חכמי האמת (עי' זוהר בראשית כג: ועוד) על תיבת שבת שהיא נוטריקון שין בת, דהיינו השלשה אבות ומלכות בית דוד הנקראת בת:

פרק ד

משנה ב

אחד בצפון ואחד בדרום. פתח בצד הפתוח, ומפרש הסתום תחילה, דזוטר מילייה:

משנה ג

ט"ו בצפון וט"ו בדרום. איידי דקאי בצפון פתח ביה:

אחד לתא מן הימין. לפי פירוש רש"י דהוא אותו שבצד מערב, אתי שפיר דפתח ביה משום דסליק מיניה:

משנה ה

ומסבה היתה עולה. לא ידעתי מי הכריח למפרשים לפרש דמעלותיה היו מעלות מגולגלות, וסובבות במקיף עמוד כמין עץ גלגל של גת, דלפי הנראה מלשון המשנה אינו כן, אלא עולים עליה כדרך שעולים בסולם ישרה, אלא שהולכי' בה ממזרח למערב בתחילה, ואח"כ הולכים בה מצפון לדרום, ואח"כ ממערב למזרח. וזה צורתה

כי מצד צפון בסימן א' הסולם הבנוי' על עובי הכתל היה הולך ממזרח למערב בתחילה, וחלק הסולם הבנוי בסימן ב' כמו כן על עובי הכתל מערב הולך מצפון לדרום, והמדרגה התחתונה שבה היא גבוה יותר מהמדרגה העליונה שבעובי הכתל צפוני בסימן א', וחלק הסולם הבנוי בסימן ג' כמו כן על עובי הכתל דרומי הולך ממערב למזרח, והמדרגה התחתונה שבו היא גבוה יותר מהמדרגה העליונה שבסולם הבנוי בעובי הכתל מערבי בסימן ב', ובראש הסולם הזה הבנוי בכתל דרום יש שם פתח שדרך שם עולים על העליה שעל גג ההיכל, זה הוא הנלע"ד מלשון המשנה:

משנה ו

ההיכל מאה על מאה על רום מאה האותם וכו'. דרך הבונים להתחיל לבנות השטח פשוט, ובונים ועולים עד כלות בנינם, משום הכי הזכיר התנא ברישא בדרך כלל האורך והרוחב ואח"כ הרום, וכשבא לפרט פירט הרום דזוטר מיליה מהאורך והרוחב, ברישא:

משנה ז

ועשרים אמה בית קה"ק. לאשמועינן דלא ידעו אם האמה טרקסין חשוב כהיכל או כבית קה"ק (עי' יומא נא:), קתני ליה בענין שיהיה לו שייכות עם שניהם, במה שתכרוך

ותתני ותוכו ארבעים אמה ואמה טרקסין, ואמה טרקסין ועשרים אמה בית קה"ק, משום הכי לא קתני ובית קה"ק עשרים אמה כדקתני בהיכל ואולם, אלא הקדים האמות לשם. ועוד רמז לנו דהעשרים אמה ממש הם בית קדש הקדשים, והראיה דאף בהיות הארון וכרובים בהם היה שם מקום פנוי זה של עשרים אמה, כמשאז"ל (מגילה י:) מקום ארון אינו מן המדה. וכן אמרו (ב"ב צט.) על גוף הכרובים שעשה שלמה העומדים בקרקע. ואל תתמה על כנפיהם שהרי באויר הם עומדים, ואנן בקרקעיתו איירינן עתה:

כתל ההיכל שש. אע"ג דבקדשי קדשים קיימינן, קרי ליה כתל היכל, על כי אין בית קה"ק נחשב לחדר בפני עצמו, אלא חלק המעולה שבהיכל הנקרא קדש, כדכתיב (שמות כו, לג) והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים:

פרק ה

משנה ב

הכבש והמזבח. אע"ג דפתח מצפון לדרום ע"ש צפון וימין אתה בראתם (תהלים פט, יג). פירש מדרום לצפון, מפני החידוש שיש במה שאמר הכבש והמזבח ששים ושתים, דחביבא ליה, וה"ט דלא התחיל במן הכתל לכבש:

והמותר בין הכבש לכתל ומקום הננסים. כלל המקום שבין הכבש לכותל עם מקום הננסים, להורות דכמו שמקום הננסים לא היה לחנם, כן אותו המקום אעפ"י שלא היה שם שום דבר לא הוקף לחנם, כי הכל בכתב מיד ה' (דה"א כח, יט) וממנו תדון לשאר המקומות הדומים לו:

משנה ג

שלש בצפון ושלש בדרום. ה"ג, אע"ג דפתח ע"ש הכתוב (צפון וימין תהלים פט, יג), התחיל לפרש שבדרום לפי הגירסא המדוייקת, כדי לגמור המסכתא בדבר טוב, וה"ט נמי דנקט לשכת הגזית בסוף, והתי"ט דקדק זה וישב ישובים אחרים:

מדות מתחיל בבית ומסיים במם, כי במסכתא זו נותן מדה לבית מקדש ר"ת ב"מ, והוא היה מרובע חמש מאות אמה על חמש מאות אמה כצורת מם סתומה, והמבין יבין:

סליק מסכת מדות. כתלים ויסודות:

הלשכות וחדרים הנאות ונכבדות.

הנבנות בראשי הרים הן תראם בתוך מדות: